

MAGYAR BÜNTETŐJOGI SZÖVEGEK OLASZ NYELVRE FORDÍTÁSAKOR FELMERÜLŐ TERMINOLÓGIAI KÉRDÉSEK

TÓTH GABRIELLA

BME Tolmács- és Fordítóképző Központ

E-mail: gabriella.toth.72@gmail.com

Terminology Issues with Translating Hungarian Criminal Texts into Italian. This paper discusses some terminological issues of Hungarian criminal law (e.g. offence, the persons involved in criminal proceedings and the terms relating to the typology of prison sentences) which language mediators (primarily translators) find themselves confronted with when they need to find the appropriate Italian equivalent. The translator has to approach the missing terminology by expressing the concept of the term in the target language (in our case in the Italian legal terminology) by the most precise equivalent term, or, if it is non-existent because of the lack of the equivalence between the two legal systems, create one (term candidates) to obtain an adequate legal translation.

Keywords: terminology, criminal procedure, equivalence, specialized translation, Italian

1. Bevezető

Tanulmányomban azokat a jogi szakszövegek fordítása során előforduló magyar büntetőjogi terminusokat veszem górcső alá, amelyek gyakorta jelentenek nehézséget a nyelvi közvetítők számára. Sajnos a magyar–olasz irányban dolgozó fordítók és tolmácsok rendelkezésére még ma sem áll megbízható jogi szakszótár, így a jogi szakszövegek fordításakor – illetve bírósági vagy hatósági tolmácsolási munkára való felkészülésükkor – sokszor tapasztalják, hogy a hagyományos papírlapú és online szótárak, fordításkereső (http://www.linguee.hu), fordítási memóriák (https://hu.glosbe.com), valamint terminológiai adatbázisok és internetalapú interaktív gyűjtemények (http://iate.europa.eu) nem nyújtanak egyértelmű megoldásokat, kiindulópontként azonban jól használhatók. Ezért fogadta a szakma nagy örömmel Tamás (2017) hiánypótló művét, amelyben olasz nyelvi lektorként működtem közre. A legfontosabb jogi szócikkeket és azok ekvivalenciáit felvonultató szócikkgyűjteményből jelen tanulmányomban három olyan fogalmi kört járok körül, és vizsgálok meg közelebbről korábbi elemzéseimre támaszkodva, amely esetében terminushiánnyal találkozunk. A fogalmakkal már az ELTE–FTK hatósági és bírósági tolmácsolás kurzusa során is foglalkoztam, most azonban szisztematikusan is be kívánom mutatni Tamás (2017) művében is szereplő két büntetőjogi és egy büntetés-végrehajtási tárgykörbe tartozó terminust, és rávilágítani arra, mennyire elkerülhetetlen a jogi fogalmak és az adott országok jogi hátterének ismerete, és mekkora terminológiai kutatómunka hárul adott esetben a szakfordítókra.

2. Terminológiai kérdések

A fogalmakat terminológiai szempontból elemzem, azaz a fogalomból indulok ki arra keresve a választ, hogy az adott magyar terminus esetében létezik-e ekvivalencia az olasz jogi szaknyelvben, és amennyiben igen, az milyen szintű (teljes vagy részleges, vagy éppenséggel ekvivalenciahiány áll fenn). Az ekvivalenciaszintek meghatározásánál a fogalmi jegyek összehasonlítását végzem el. (Az ekvivalenciaszintek besorolásához bővebben lásd Tamás (2014: 81–82).

Jelen tanulmányban olyan három fogalmi egységet járok körül, ahol a magyar terminusoknál ekvivalencia hiánya tapasztalható. Először a *büntett*, *vétség*, *bűncselekmény* és a *szabálysértés* fogalmakat és azok olasz ekvivalenciáit azonosítom be, míg a második nagyobb csoportban a magyar *terhelt* felettes fogalom és annak fajfogalmai (*gyanúsított*, *vádolt* és *elítélt*) által okozott olasz nyelvi megfeleltetés problematikáját vázolom fel, majd befejezésképpen a szabadságvesztés három fokozatának (*fogház*, *börtön* és *fegyház*) olasz nyelvi ekvivalenciáit próbálom meghatározni. A már említett ekvivalenciahiányra a Tamás (2017) által is javasolt megoldásokat erősítem meg példákkal, elsősorban a magyar és az olasz jogszabályokhoz (2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról és olasz megfelelője, a Codice di procedura penale), valamint egynyelvű jogi szótárakhoz (Simone 2014) és lexikonokhoz (Lamm 2009) fordulva segítségért. Az egyes alfejezetek végén rövid kitekintőt teszek a nyelvi segédeszközökkel végzett vizsgálat eredményeiről, majd táblázatban vetem össze a magyar és az olasz terminusokat.

3. Vizsgálat

3.1. Bűncselekmény, büntett, vétség és szabálysértés

Mivel a fogalmakat Tamás (2017: 69–70) is alaposan körbejárja, és fordítói gyakorlatra is kitér, itt elsősorban a két jogrend által a társadalomra veszélyes cselekmények tipologizálása közti különbségre helyezem a hangsúlyt, majd a *vétség* terminus esetében fellépő ekvivalenciahiányból kiindulva veszem sorra, milyen megoldásokhoz fordulhat a nyelvi közvetítő, figyelembe véve a szótárak, terminológiai adatbázisok javaslatait is.

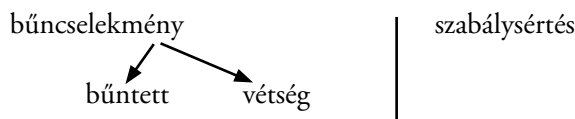
3.1.1. Magyar fogalom

A magyar büntetőjog hosszú évtizedekig három típusba sorolta a bűncselekményeket: azokat *büntettnek*, *vétségnek* vagy *kihágásnak* minősítette. A magyar hatályos jog két kategóriát ismer a *bűncselekmény* esetében azok tárgyi súlya szerint: a két évnél súlyosabb szabadságvesztéssel járó *büntettet* és az ennél enyhébb tárgyi súlyú *vétséget*.¹ Az olasz jogrenddel való összevetés érdekében érdemes megvizsgálni a *szabálysértés* fogalmát is,

1 A bűncselekmény fogalmát a 2012. évi C. törvény III. fejezet 4. § (1) bekezdése adja meg: „Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlan-ságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását

amely nem bűncselekmény, és a Btk. 462. § (2) bekezdése szerinti esetekben áll fenn. Tehát az enyhébb, csekélyebb jogellenes cselekmények *szabálysértések*², míg a súlyosab-
bak *bűncselekmények*, azon belül is *büntettek* vagy *vétségek*.

Sematikusan ábrázolva a magyar fogalmakat:

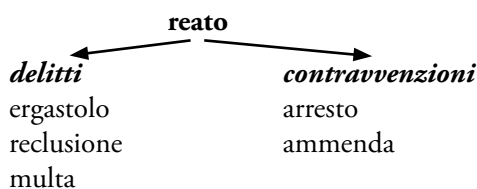

1. ábra: *Bűncselekmény és a szabálysértés a magyar büntetőjogban*

3.1.2. Olasz fogalmak

Mint ahogy Tamás (2017: 69) is felhívja a figyelmet, a bűncselekmények további felosztása országonként eltérő. Lássuk most tehát az olasz büntető törvénykönyv, I. könyv, III. cím, I. fejezet 39. §-ában szereplő, a bűncselekmények megkülönböztetéséről szóló részt, amely szerint a bűncselekmények (*reati*) büntettekre (*delitti*) és szabálysértésekre (*contravvenzioni*) oszlanak, az e törvénykönyvben rájuk vonatkozóan megállapított büntetések különböző nemeihez képest.³ Látjuk tehát, hogy az olasz *contravvenzione* (mely fogalmi jegyei és tartalma alapján a magyar *szabálysértésnek* feleltethető meg) a bűncselekmény egy fajtája.

Míg ha a büntettekre (*delitti*) megállapított főbüntetési nemeket vesszük figyelembe,⁴ akkor azt életfogytig tartó szabadságvesztéssel (*pena dell'ergastolo*), szabadságvesztéssel (*reclusione*) vagy/és pénzbüntetéssel (*multa*), míg a szabálysértéseket (*contravvenzioni*) elzárással (*arresto*) és/vagy pénzbírsággal (*ammenda*) bünteti a törvény. Így a büntetési nemek szerinti besorolás alapján:

2. ábra: *Bűncselekmény és a szabálysértés az olasz büntetőjogban*

rendeli.” (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>, letöltés: 2018. augusztus 17.), míg az 5. § szerint „a bűncselekmény *büntett* vagy *vétség*.”

2 Szabálysértéseket külön törvény határoz meg, mint pl. a 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200002.TV>, letöltés: 2018. szeptember 26.), és büntetése is eltér a bűncselekményétől, mely lehet pénzbírság vagy elzárás.

3 “I reati si distinguono in delitti e contravvenzioni, secondo la diversa specie delle pene per essi rispettivamente stabilite da questo codice.” (art. 39 del Codice Penale, Libro I, Capo I – Del reato consumato e tentato).

4 Art. 17 del Codice Penale, Libro I, Capo II – Capo II – Delle pene principali, in particolare, ill. <http://www.altalex.com/documents/news/2015/01/15/delle-pene>, letöltés: 2018. augusztus 17.

Látjuk, hogy mind a két nyelvben párhuzam vonható *bűncselekmény* és *szabálysértés* között a büntetési nemek alapján, azonban egyértelműen kitűnik, hogy az olasz jogrendben hiányzik a magyar *vétség* fogalma. Lássuk tehát, milyen megoldásokkal szolgálnak a nyelvi segédeszközök.

3.1.3. Terminológiai kitekintés

A szótárak, terminológiai adatbázisok, fordítási memóriák és a IATE adatbázisa⁵ által javasolt megoldások közül az egyértelműen nem jogi fogalmat jelölő alakokat nem tüntetem fel.⁶

forrás	bűncselekmény	büntett	vétség	szabálysértés
http://szotar.sztaki.hu	<i>reato, illecito penale, delitto, azione criminosa</i>	<i>reato, illecito penale, delitto, azione criminosa</i>	<i>illecito</i>	<i>trasgressione, contravvenzione</i>
http://iate.europa.eu	<i>reato, illecito penale</i>	–	<i>illecito</i>	–
http://dictzone.com/magyar-olasz-szotar	<i>reato</i>	<i>crimine, reato, delitto</i>	<i>offesa, trasgressione</i>	<i>infrazione</i>
https://hu.glosbe.com	<i>crimine, delitto, reato</i>	<i>delitto, crimine, reato, infrazione</i>	<i>delitto, offesa, trasgressione</i>	<i>infrazione, violazione</i>

3. ábra: Olasz terminusok a bűncselekmény, büntett, vétség és a szabálysértés fogalmakra

Ami elsőként a szemünkbe ötlük, hogy a terminológia szempontjából rendezésre és egységesítésre szoruló fogalmakról van szó. Az olasz *crimine / azione criminosa* a *bűncselekmény* és a *büntett* terminusok, illetve a *trasgressione, infrazione* és *violazione* szavak gyakori előfordulása a *szabálysértés* terminusok esetében. Emellett érdekes megfigyelni, milyen módon próbálják meg megfeleltetni a *vétség* fogalmát olasz nyelven. Felmerül tehát a kérdés, vajon a többször előforduló *infrazione, crimine* és az *illecito* – amely a IATE-ben is *illecito penale* alakban fordul elő a *bűncselekmény* a *vétség* megfeleltetéseként egyaránt – milyen fogalmat takarnak. E kérdés megválaszolásához, vizsgáljuk meg az az olasz terminusok definícióit.

5 Kovács (2014) is kihangsúlyozza, hogy a IATE bár hatalmas szókészlettel rendelkezik, sok esetben még mindig hiányos terminológiai szempontból.

6 Sajnos a Termin terminológiai adatbázisa olasz nyelvi irányban még nem elérhető (<https://eu-terminologia.im.gov.hu/>, letöltés: 2018. szeptember 29.).

olasz kifejezés	definíció	magyar megfelelő
<i>illecito penale</i>	„È la violazione di una norma di legge sanzionata con una pena criminale (reclusione, multa, arresto e ammenda).” (Simone 2014: 594).	jogellenes cselekedet, megfelel a <i>reato</i> fogalmának
<i>crimine / crimini internazionali</i>	„...gravi violazioni di un obbligo internazionale ...” (Simone 2014: 330), ill. „Delitto grave (v. anche crimen). Nel diritto penale italiano vigente è scomparsa, assorbita in quella di <i>delitto</i> , la figura autonoma del crimine (distinta dal delitto per maggiore gravità); il termine appartiene quindi all’uso corrente e giornalistico.” (http://www.treccani.it/vocabolario/crimine/ , letöltés: 2018. szeptember 30.)	nemzetközi kötelezettség súlyos megszegése, súlyos büntett
<i>trasgressione</i>	L’atto del <i>trasgredire</i> , dell’andare oltre i limiti consentiti; violazione di una norma, di un ordine, di una legge. (http://www.treccani.it/vocabolario/trasgressione/ , letöltés: 2018. szeptember 30.)	törvénysértés, szabálysértés. Lásd a <i>trasgredire</i> igét: sért (v. oltrepassare i limiti di ciò che è lecito, soprattutto nel senso di violare, non rispettare una norma, una legge, un regolamento, un ordine qualsiasi (Treccani: http://www.treccani.it/vocabolario/trasgredire , letöltés: 2018. szeptember 27.), l. <i>trasgressore</i> : szabálysértő (nem jogi terminus)
<i>infrazione</i>	Trasgressione, violazione di un ordine, di un obbligo. (http://www.treccani.it/vocabolario/infrazione/ , letöltés: 2018. szeptember 27.)	törvénysértés, szabálysértés

4. ábra: Szótárak és fordításmemóriák által javasolt olasz terminusok

Ezek alapján látható, hogy a *reato* helyett az *illecito penale* is elfogadható, a hivatalos használat alapján azonban az előbbi fordul elő. A szótárak és fordításmemóriák a *véség* ekvivalenciahiányát elsősorban az általánosabb *illecito* (*jogellenes cselekedet*) és a nem jogi *trasgressione* és *infrazione* fogalmakkal kívánják orvosolni. A Tamás (2017: 69) által is javasolt, a bűncselekmény nem jelentős tárgyi súlyának fogalmi jegyét kiemelő terminusjavaslatok (*delitto minore* és *delitto meno grave*, azaz *kisebb*, ill. *kevésbé súlyos büntett*) közül én az első megoldást javaslom a terminusjelölt rövidebb és tömörebb volta miatt.

3.1.4. Összefoglaló táblázat

magyar	ekvivalencia	olasz
<i>bűncselekmény</i>	teljes ~	<i>reato</i>
<i>büntett</i>	teljes ~	<i>delitto</i>
<i>vétség</i>	~ hiány: terminusjelölt	<i>delitto minore / delitto meno grave</i>
<i>szabálysértés</i>	funkcionális ~	<i>contravvenzione</i>

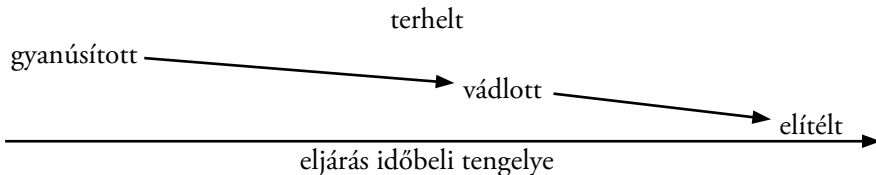
5. ábra: Összefoglaló táblázat a magyar bűncselekmény, büntett, vétség és szabálysértés terminusokra

3.2. A büntetőeljáráshoz részt vevő személyek

A magyar büntetőeljáráshoz résztvevő személyek közül jelen alponthoz a *terhelt* felettes fogalmát vizsgálom meg, mely szintén nehézséget okoz az olasz nyelvi megfelelők beazonosításban (Tamás 2017: 80).

3.2.1. Magyar fogalom

A magyar *terhelt* nemfogalom magában foglalja a büntető eljárás összes fázisában annak a személynek a megnevezését, aki ellen a büntető eljárás folyik (l. Ugróczy 2009: 8).⁷ Számos nyelvben azonban ez a felettes fogalom nem létezik, így az olasz nyelvben is helyette az eljárás megfelelő szakaszának ismeretében konkretizálni kell a nyelvi közvetítőnek, és a megfelelő fajfogalmakat alkalmazni. A büntető eljárás időbeli tengelyén ábrázolva:

6. ábra: A magyar terhelt fogalma a büntető eljárás időbeli tengelyén

3.2.2. Olasz fogalom

Az olasz büntető eljárásról szóló törvényben (C.p.p.) látható, hogy a magyar terhelt nemfogalom nem létezik, csupán a gyanúsított és a vádlott terminusok.

7 A terhelt fogalmát lásd még: 2017. évi XC. törvény a büntető eljárásról. Harmadik Rész: A büntető eljárásban részt vevő személyek, VI. Fejezet: A terhelt. 38. § (1) A *terhelt* az, akivel szemben büntető eljárást folytatnak. (2) A terhelt a nyomozás során *gyanúsított*, a vádemelés után *vádlott*, a büntetés, a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka vagy a javítóintézetbeni nevelés jogerős ügydöntő határozattal történő kiszabása, illetve alkalmazása után *elítelt*. (kiemelés tőlem) (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700090.TV×hift=fffff4&txrefere=0000001.TXT>, letöltés: 2018. augusztus 17.)

Az olasz gyanúsított megnevezése hivatalosan *persona sottoposta alle indagini preliminari*, azaz az a személy, aki ellen az eljárás a vizsgálati szakaszban folyik (lásd például az európai nyomozási határozat (ENYH) olasz verzióját (Ordine Europeo d'Indagini – OIE), miután bekerült a bűnügyi bejelentések (*notizia di reato*) nyilvántartásába. A vádemelés előtt a lehető legsemlegesebb és nem hátrányos terminust alkalmazzák, gyakorlati használatban azonban igen gyakran találkozunk a rövidebb *indagato* kifejezéssel is.

A vádlott esetében a kérdéskört az olasz Be. I. rész, I. Könyv, IV. cím 60.§ (1)-(3) bekezdései taglalják, azaz meghatározzák, hogy az olasz büntetőeljárás melyik szakaszában kit nevezünk vádlottnak:⁸ vádlottnak nevezük többek között a bűncselekmény elkövetésével vádolt személyt a vádemeléskor, közvetlen eljárásnál, tárgyalás mellőzésével büntetőügyben hozott ítéletben, a vádalku során és a gyorsított eljárásban⁹ egészen addig, amíg felelősségéről jogerősen döntés nem születik.¹⁰

Az elítélt esetében a két fogalom között teljes az ekvivalencia, vagyis az olasz *condannato* fogalmi jegyeiben teljes mértékben megfelel a magyar elítélt fogalmának.

Tehát ebben az esetben is megoldást kell találni a nemfogalomra. Lássuk tehát, miként oldják meg a problematikát a már vizsgált szótárak és fordításmemóriák.

3.2.3. Terminológiai kitekintés

forrás	terhelt	gyanúsított	vádlott	elítélt
http://szotar.sztaki.hu	–	<i>prevenuto, indagato, indiziato</i>	<i>imputato, accusato, prevenuto</i>	<i>condannato</i>
http://iate.europa.eu	<i>accusato, imputato, incriminato</i>	<i>indagato, sospettato, indiziato di reato</i>	<i>accusato, imputato, incriminato</i>	<i>condannato</i>
http://dictzone.com/magyar-olasz-szotar	–	<i>sospettato</i>	<i>imputato</i>	<i>condannato</i>
https://hu.glosbe.com	<i>accusato, imputato, incriminato</i>	<i>imputato, sospettato</i>	<i>accusato, imputato</i>	<i>condannato</i>

7. ábra: Szótárak és fordításmemóriák által javasolt olasz terminusok a terhelt nemfogalomra és fajfogalmaira

8 <http://www.altalex.com/documents/news/2014/03/26/imputato>, art. 60, commi 1-3, del titolo IV (Imputato), del Libro I (Soggetti), Parte I del C.p.p.

9 <https://www.brocardi.it/dizionario/5570.html> (Letöltés: 2018. augusztus 17.)

10 „Al termine della fase delle indagini preliminari il p.m. può chiedere al giudice per le indagini preliminari che venga disposto il rinvio a giudizio dell'indagato che da quel momento diventa (—). Tale qualità si conserva in ogni stato e grado del processo fino a che la decisione giurisdizionale sulla responsabilità dell'(—) diventi definitiva.” (Simone 2014: 620, ill. <https://www.simone.it/newdiz/?action=view&cid=831&dizionario=1>, letöltés: 2018. szeptember 29.)

Az eredmények alapján egyrészt látható, hogy alkalmazhatjuk a konkretizálással kapott terminusokat, másrészt az is kiténik, hogy az *accusato* befejezett melléknévi igenév (*accusare* 'vádol vkit') is gyakran fordul elő. Felmerül azonban az a kérdés is, hogy az olasz *prevenuto* és az *incriminato* milyen fogalmat jelöl, és esetlegesen nem alkalmazhatók-e a *terhelt* fogalomkörére, illetve hogy az *indiziato di reato* vajon jogi terminus-e.

A ***prevenuto*** olasz terminust régen alkalmazták a *vádlott* és a *gyanúsított* esetében.¹¹ Az ***incriminato*** elsősorban jelzőként használatos (*incriminare* 'vádol, vád alá helyez vkit'), és nem jogi terminus. Az ***indiziato di reato*** elsősorban az *indiziato di delitto a fermo di indiziato di reato* szerkezetben szerepel, mint a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy őrizetbe vétele szerkezetben (l. olasz Be. 348.§)¹².

Látjuk tehát, hogy a legkézenfekvőbb megoldás az ekvivalenciahiányra a konkretizálás, vagy törvényi hivatkozás esetében (pl. a *terhelt* jogai és kötelezettségei Be. 39.§) megoldás lehet az olasz terminusok együttes használatára *persona sottoposta alle indagini (indagato), l'imputato e condannato*.

3.3.4. Összefoglaló táblázat

magyar	ekvivalencia	olasz
terhelt	~ hiány funkcionális ~	<i>persona sottoposta alle indagini preliminari / indagato, imputato, condannato</i>
gyanúsított	teljes ~	<i>persona sottoposta alle indagini preliminari / indagato, indiziato</i>
vádlott	teljes ~	<i>imputato</i>
elítelt	teljes ~	<i>condannato</i>

8. ábra: Összefoglaló a magyar terhelt, gyanúsított, vádlott és elítelt terminusokra

3.3. Büntetés-végrehajtási fokozatok

Az utolsó fogalomkör, melyről jelen tanulmányban szót kívánok ejteni Tamásnál is (2017) szerepel, és érdemes behatóbban foglalkozni vele, hiszen, mint ahogyan írja, „államonként mások a hagyományok, a jogszabályi és intézményi háttér. Az intézményeken belüli fokozati besorolás és típus eltérő...” (Tamás: 2017: 77).

11 „Nel linguaggio forense del passato, persona imputata o sospettata di un reato” (<http://www.treccani.it/vocabolario/prevenuto/>, letöltés: 2018. szeptember 29.).

12 <https://www.laleggepertutti.it/codice-proc-penale/art-384-cod-proc-penale-fermo-di-indiziato-di-delitto> (Letöltés: 2018. szeptember 29.)

3.3.1. Magyar fogalmak

A szabadságvesztés büntetésének végrehajtása Magyarországon különböző módon történik fegyház-, börtön- vagy fogház fokozatban, a bíróság ítéletének megfelelően.¹³ Most itt az egyes végrehajtási fokozatok közti alapvető különbségekre térek ki, vagyis a kiszabott büntetés súlyosságára, amely magát a végrehajtási fokozatot határozza meg (bővebben l. Btk. 37.§ (1)–(3) szakaszait).¹⁴

<i>fogház</i>	vétség esetén
<i>börtön</i>	büntett vagy vétség esetén, ha az elítélt visszaeső
<i>fegyház</i>	< 3 év szabadságvesztés, ill. adott bűncselekmények, vagy ≤ 2 év a szabadságvesztés, de az elítélt többszörös visszaeső, vagy a bűncselekményt bünszervezetben követte el

9. ábra: Magyar szabadságvesztési fokozatok

3.3.2. Olasz fogalmak

A büntetés-végrehajtásról és a személyek szabadságát korlátozó és szabadságelvonással járó intézkedések végrehajtásáról szóló, 1975. július 26-i 354. sz. tv.¹⁵ négy típusát sorolja fel a büntetés-végrehajtási intézeteknek (*istituti penitenziari*). A felosztás alapján különbséget tesznek a felnőttek és a fiatalok büntetés-végrehajtási intézetei között. A felnőttek esetén: előzetes fogvatartási intézetek (*istituto di custodia cautelare*); 2) büntetés-végrehajtási intézetek (*istituto per l'esecuzione delle pene*); 3) (mezőgazdasági és egyéb) rehabilitációs munkavégzési intézetek (*istituti per l'esecuzione delle misure di sicurezza*); 4) speciális büntetés-végrehajtási intézetek (*istituti a carattere particolare*)¹⁶, míg a fiatalok esetében az elnevezés *Centri per la giustizia minorile*.¹⁷ Ezen típusok alapján tudjuk összevetni, melyik olasz büntetés-végrehajtási intézet feleltethető meg a magyar szabadságvesztés végrehajtási fokozatainak.

A fenti típusoknak az alábbi intézetek felelnek meg: *Casa circondariale*: a legelterjedtebb bv-intézet, ahol az előzetes letartóztatásban lévőek és az 5 évet meg nem haladó szabadságvesztésüket töltő elítéltek vannak. E definíció alapján az olasz terminus funkcionálisan megfelel a magyar *fogháznak*, ill. *börtönnek*. A *Casa di reclusione* vagy *carcere* (börtön) olyan bv-intézet, ahol az elítéltek már a szabadságvesztésüket töltik, de amely

13 https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_528_Voko_Gyorgy_Magyar_buntetes_vegrehajtasi_jog/ch02s02.html (Letöltés: 2018. augusztus 17.)

14 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> (Letöltés: 2018. szeptember 29.)

15 Legge nr. 354 del 26 luglio 1975, n. 354 Norme sull'ordinamento penitenziario e sulla esecuzione delle misure private e limitative della libertà: 1) istituti di custodia preventiva; 2) istituti per l'esecuzione delle pene; 3) istituti per l'esecuzione delle misure di sicurezza; 4) centri di osservazione. (<http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1975-07-26;354-art59!vig=>, letöltés: 2018. szeptember 29.)

16 Funkcionális ekvivalens a magyar Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet.

17 Simone (2014: 694).

intézetben lehet előzetes fogvatartási részleg is.¹⁸ *Alta sicurezza* jelzővel illetik Olaszországban a börtönöknek azon részét, ahol a legszigorúbb felügyelet melletti fogvatartottak (bűnszervezetben elkövetett bűntett miatt) töltik ki büntetésüket,¹⁹ illetve a külföldi fegyházak vagy az olasz büntetés-végrehajtási intézetek sajtónyelvi megnevezésére a *carcere / istituto penitenziario / di massima sicurezza* szókapcsolatot is alkalmazzák.

3.3.3. Terminológiai kitekintés

forrás	fogház	börtön	fegyház
http://szotar.sztaki.hu	<i>carcere, prigione</i>	<i>carcere, prigione, casa di pena</i>	<i>galera, ergastolo</i>
http://iate.europa.eu	–	<i>servizio penitenziario (Organizzazione europea dei servizi penitenziari e correzionali)</i>	–
http://dictzone.com/magyar-olasz-szotar	<i>carcere, prigione</i>	<i>carcere, prigione</i>	–
https://hu.glosbe.com	<i>carcere, prigione</i>	<i>carcere, prigione, penitenziario</i>	<i>carcere, prigione, penitenziario</i>

10. ábra: Szótárak és fordításmemóriák által javasolt olasz terminusok a magyar szabadságvesztési fokozatok fogalmaira

A *fogház* és a *börtön* esetében láthatjuk, hogy a nyelvi segédeszközök által javasolt megoldások nem tesznek különbséget a két fogalom között: megtaláljuk a *carcere* és köznyelvi szinonimája, a *prigione* alakokat, míg a *fegyház* esetében talán annak legszigorúbb jellege miatt szerepel a Sztakiban az *ergastolo* (életfogytig tartó szabadságvesztés), illetve a Glosbe-ben az (*istituto*) *penitenziario* nemfogalom, de így is látható tehát, hogy a szabadságvesztési fokozatok szinte mintha egymás szinonimái lennének.

3.3.4. Összegző táblázat

magyar	ekvivalencia	olasz
fogház	funkcionális ~	<i>Casa Circondariale</i>
börtön	funkcionális ~	<i>Casa di reclusione / carcere</i>
fegyház	~ hiány: terminusjelölt	<i>Carcere di alta sicurezza / Istituto penitenziario di massima sicurezza</i>

11. ábra: Összefoglaló a magyar szabadságvesztési fokozatok fogalmaira

18 <https://poliziapenitenziaria.forumfree.it/?t=27318547>, illetve a <http://www.ristretti.it/glossario/nomicarceri.htm> alapján, letöltés: 2018. szeptember 29.

19 È una sezione del carcere in cui sono riuniti tutti i condannati per reati di tipo associativo (mafia, traffico di droga, etc.), che sono sottoposti ad una sorveglianza più stretta rispetto ai detenuti comuni.

A fenti táblázat egyértelműen mutat arra rá, hogy a két különböző jogrendből adódó terminológiai nehézséget elsősorban funkcionális ekvivalens alkalmazásával, illetve terminusjelöléssel hidalhatjuk át.

4. Összegzés

Tanulmányomban három, a büntetőjog fogalmkörébe tartozó terminológiai problémára mutattam rá, olyan jellegűekre, amelyek a magyar büntetőeljárás terminusának idegen (olasz) nyelvi megfeleltetésekor problémát okoznak, illetve arra, mekkora fontossággal bír és elengedhetetlen ma már a terminológiai probléma fogalomközpontú megközelítése. Bár egyre többen foglalkoznak a szakirodalomban a jogi szaknyelvvvel, és egyre bővülnek a terminológiai adatbázisok²⁰ (Tamás 2018), a magyar–olasz irányban dolgozó nyelvi közvetítőknek még mindig sokszor kell terminológiai kérdésekkel megküzdeniük, és hosszú út áll a terminológusok előtt is. A számos változat együttélése megnehezíti a keresést, és elbizonytalanítja a fordítót, míg a fogalom-központúság elve szerint kidolgozott, online elérhető terminológiai adatbázisok a könnyű hozzáférést, gyors keresést és az egységes terminushasználatot teszik lehetővé.

Irodalom

- Kovács Tímea 2014. A jogi terminológiai adatbázisokról. *Jogi fórum*. <http://www.jogiforum.hu/blog/5/125> (Letöltés: 2018. szeptember 29.)
- Tamás Dóra Mária 2014. A közigazgatási és jogi szakszövegek fordításainak terminológiai vonatkozásai. *Glossa Iuridica*. I. évfolyam, 1. szám, 74–84.
- Tamás Dóra Mária 2017. *Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át*. Budapest: ELTE-Eötvös Kiadó.
- Tamás Dóra Mária 2018. A terminológiai adatbázisok mint a terminológiastratégia eszközei. In: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea. *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: Magyar Nyelvstratégiai Intézet–L'Harmattan Kiadó. Ugróczky Mária 2009. *Büntetőjogi szószedet*. (OFFI Zrt.-kézirát)

Források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.) (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700090.TV×hift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT>)
- Codice di procedura penale (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700090.TV×hift=ffffff4&txtreferer=00000001.TXT>)

20 Dr. Kovács Tímea: A jogi terminológia adatbázisokról <http://www.jogiforum.hu/blog/5/125>, letöltés: 2018. szeptember 29., ill. lásd az OFFI Zrt. IUS Term jogi és közigazgatási terminológiai adatbázisát.

- Del Giudice, F. (szerk.) 2014. *Dizionario giuridico. Enciclopedia di base del diritto*. Napoli: Edizione Simone
- Jogi szaknyelv <http://www.jogiforum.hu/blog/jogi-szaknyelv>
- Lamm V. (főszerk.) 2009. *Jogi lexikon*. Budapest: KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., CompLex Kiadó és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. <http://mek.oszk.hu/12200/12241/#>

Elektronikus források

- <http://iate.europa.eu> – IATE, Európai Unió Intézményközi Terminológiai Adatbázisa (Letöltés: 2018. szeptember 29.)
- <http://lingue.com> – Linguee kontextusszótár (Letöltés: 2018. augusztus 17.)
- www.simine.it/newdiz – Nuovo dizionario Simone (Letöltés: 2018. szeptember 30.)
- <http://szotar.sztaki.hu> (Letöltés: 2018. augusztus 17.)